

06

Toiduturvalisus

Faktilehte saab kasutada sisukate arutelude käivitamiseks ja kriitiliste küsimuste esitamisel. Taustapaberitesse on koondatud avalik info, seega võib neid vabalt levitada.

See taustapaber on üks seitsmest faktilehest, mille on koostanud järgmised kestliku arengu ja keskkonnaorganisatsioonid:

SA Rohetiiger
Eesti keskkonnaühenduste Koda
SA Eestimaa Looduse Fond
MTÜ Eesti Roheline Liikumine
MTÜ Päästame Eesti Metsad
MTÜ Fridays For Future Estonia

Toiduga isevarustatuse küsimus on oluline nii kliimakriisi, maailma kasvava rahvastiku, Ukraina sõja kui ka inflatsiooni ja tõusvate toiduhindade tingimustes. See on tugevalt seotud sotsiaalsete probleemidega nagu vaesus, marginaliseeritus ja ebavõrdsus.

Milline on hetkeseis?

- Laias laastus suudab Eesti toidutootmine katta eestimaalaste toiduvajaduse teravilja, veiseliha ja piimatoodetega. Puu-, köögi- ja juurviljade kättesaadavus on tagatud suuresti imporditud toodetega ([Eesti toidu tarneahel ja selle varustuskindlus; 2021. aasta isevarustatuse joonis](#))
- Euroopa Liit on toidu netoeksportija ehk toodab põhilisi toiduaineid rohkem kui tarbib, mistõttu toiduainete kättesaadavus ei ole ELis praegu probleem. Siiski erineb toiduga isevarustatuse võimekus liikmesriikide lõikes ning mõningate toodete (nt loomasööt) puhul on EL netoimportija. See haavatavus koos kõrgete sisendkuludega (väetised, taimekaitsevahendid ja fossiilne energia) põhjustab ELi toidutootmises probleeme ja võib tõsta toiduainete hindu ([ELi Komisjoni teade 23.3.2022](#)).
- Euroopa ühine turg, tolliliit ja kaubanduspoliitika peaksid tagama tarneahelate efektiivse toimimise ja varustuskindluse. Nii koroonakriisi kui ka Ukraina sõda näitavad vajadust tähelepanu pöörata olukordadele, kus rahvusvaheline või ühine turg ei toimi ([Lillemets et al: Kas suudame ise oma toidulaua katta? Põllumehe Teataja 2022](#)).
- Stabiilsetele tarneahelatele toidusüsteemis on ohuks ka elurikkuse kriis ja kliimamuutus: globaalne soojenemine ohustab paljude erinevate põllumajandustoodete kasvatamist; muldade ja elurikkuse kadu ning tolmeldajate massiline väljasuremine vähendavad saagikust; kliimakatastroofid nagu põuad või üleujutused võivad samuti hävitada terve saagi ([Food Security. IPCC special report ...2019](#)). 1900ndatest aastatest saati on põldudel kadunud ligi 75% põllukultuuridest ([What is happening to agrobiodiversity?](#)).

Levinud müüdid ja tegelikkus

Eestis toodetakse liiga vähe liha, et katta tarbimist.	Tõsi, praegu nii on. KUI AGA eestlaste lihatarbimine vastaks toitumissoovitustele, kataks praegune tootmine kohaliku tarbimisvajaduse (Tervise Arengu Insituut).
Toidutootmist on vaja suurendada kasvava rahvastiku vajaduste katmiseks.	Erinevad uuringud prognoosivad, et selleks, et kogu maailma rahvastikku ära toita, peame suurendama globaalset toidutootmist 50 kuni 100% aastaks 2050. Selle eelduseks on aga tüüpilise lääneliku liha- ja piimatoodete tarbimise kasv. Kui me muudame praegusi toitumisharjumusi, vähendame toiduraiskamist, suurendame toidu toitainesisaldust, paneme toimima sotsiaalsed süsteemid, et tagada, et toit jõuab näljasteni, ei ole tingimata vaja toidutootmist suurendada, või vähemalt mitte sellises mahus, nagu prognoosid näitavad (World Economic Forum, 2015).
Mahetootmise saagikus on väiksem.	Võrreldes intensiivpõllumajandusega on mahepõllumajanduse tootlikkus keskmiselt 75-85%. Võttes arvesse, et toidutootangu hulk ei ole ainuke faktor toidujulgeoleku tagamisel ning rahvastiku toitmisel, on mitmeid uuringuid, mis näitavad, et mahepõllumajandus suudab õigetes tingimustes maailma toita (FAO: Organic Agriculture). Taas tulevad mängu toitumisharjumused, tootangu mitmekesisus ning toiduraiskamise vähendamine.

Taimetoitlus või veganlus ei ole tervisele kasulik eluviis

Läbimõeldud taimetoitlus, sh veganlus, on tervislik ja piisava toiteväärtusega. Tervislikel koostisainetel baseeruv ning hästi planeeritud taimetoitlus ja veganlus on sobivad kõigis eluetappides, sh rasedus, imetamine, imikuiga, lapsepõlv, noorukiiga, vanem täiskasvanuiga, ja ka sportlastele ([WHO](#); [American Dietetic Association](#)).

Paljude riikide tervishoiupoliitikas soovitatakse inimestel piirata töödeldud liha ja punase liha tarbimist. Nende liigset tarbimist seostatakse suurenenud riskiga surra südamehaigustesse, diabeeti ja muudesse haigustesse ([WHO](#), [WHO](#), [FAO \(UN\)](#)).

Mida on Eestil vaja teha?

1. Minna üle säästvatele ja mitmekesisematele toidutootmissüsteemidele, et vähendada ohte toidusüsteemile. Säästvad praktikad, nagu taastav põllumajandus, mahepõllumajandus, agroökoloogiline põllumajandus tuginevad bioloogilisele mitmekesisusele, orgaanilistele väetistele ja vahekultuuridele ning on monokultuurse intensiivpõllumajandusega võrreldes oluliselt vastupidavamad kliimamuutustest põhjustatud ohtudele. Säästvad toidutootmissüsteemid suurendavad pikas perspektiivis viljakust ja tootlikkust, aitavad säilitada ökosüsteeme, kohaneda kliimamuutuste, äärmuslike ilmastikunähtuste, põua, üleujutuste ja muude loodusõnnetustega ning parandavad järk-järgult maa ja pinnase kvaliteeti. ([FoodNavigator 2022](#)).

2. Toetada toidutootjaid nii ressursside kui teabega üleminekul tavapõllumajanduselt säästvale põllumajandusele. Tootjad peaksid saama õiglast ja elamisväärset tasu, tootes toitu keskkonnasõbralikult ning piisavas koguses kohaliku tarbimisvajaduse katmiseks, mitte üritades maksimeerida tootlikkust ja iga hinna eest suurendada eksporti ([UN Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, 2018](#)).

3. Muuta tarneahelad lühemaks, kuna see tagab sotsiaalmajandusliku kasu väike-ettevõtetele ja kohalikele kogukondadele, vähendab sõltuvust fossiilkütustest ja alandab süsiniku-jalajälge ([Shortening supply chains, Soil Association](#); [Shorter supply chains could be key to ensuring Europe's food security, European Committee of the Regions](#)).

4. Muuta toidutootmine mitmekesisemaks: põllumajanduskultuuride mitmekesisus (koostöös taastava põllumajandusega) toetab toitaineterikkamat toitumist, suuremat elatist toidutootjatele ning vastupidavamat ja jätkusuutlikumat põllumajandussüsteemi ([FAO: Food diversity expresses cultural heritage and is key for healthy diets](#)).

5. **Vähendada liha tootmist ja tarbimist**, kuna see aitab kaasa toiduga isevarustatusele. Eestlased, nagu kõik arenenud riikide kodanikud (v.a Jaapan), söövad liiga palju liha ning liiga vähe puu- ja köögivilja (Tervise Arengu Instituut, 2020). Liha söömise keskkonnamõju on teadupärast väga suur (Environmental Impacts of Food Production, 2022) ning põllumaa hulk, mis kulub loomasööda kasvatamiseks, tagaks mitmekesise taimetoidu hoopis suuremale hulgale inimestele. Eelistada tuleks Eestis kasvatatud veise- ja lambaliha söömist, kuna see aitab hoida siinseid liigirikkaid maastikke - neid loomi karjatatakse ja nende söötmiseks kasutatava teravilja kogus on väga väike.

6. **Lõpetada toidu raiskamine** nii individuaalsel kui ka süsteemsel tasandil. Integreeritud lähenemisviisid, uudsed süsteemid, töömeetodid ja head tavad on vajalikud, et viia globaalne toidutootmine ja -tarbimine edasi praegusest olukorrast, kus kolmandik kogu inimestele toodetud toidust läheb raisku (WWF: Preventing food waste; SEI Tallinn uuringud toidujäätmete ja toidukao kohta).

HEAD NÄITED:

- www.maheklubi.ee/ - mahepõllumajanduse info, mis võiks huvi pakkuda tootjatele, tarbijatele ja laiemale avalikkusele
- Taimne Teisipäev ja Eesti Vegan Selts pakuvad suurepäraseid retsepte ja selgitavat infot, kuidas rikastada oma toidusedelit maitsvate ja tervislike taimsete toitudega
- Maaeluministerium toetab koole ja lasteaedu, kes pakuvad oma menüüs mahetoitu vähemalt 20% ulatuses
- eAgronom soodustab taastava põllumajanduse võtteid
- Hollandis käib avalik arutelu lihamaksu kehtestamiseks

KELLELT KÜSIDA LISATEAVET:

Elen Peetsmann, Eesti Maaülikooli Mahekeskuse juhataja,
elen.peetsmann@emu.ee, 5304 4003

Marilin Eessalu, MTÜ Eesti Roheline Liikumine, kliimasõbraliku koolitoidu projekti juht,
marilin@roheline.ee, 555 258 00

Silja Kana, Eestimaa Looduse Fond, Toidufoori projektijuht, silja.kana@elfond.ee

